

20.12.2012

Social- och hälsovårdsministeriet
PB 33
00023 Statsrådet
kirjaamo.stm@stm.fi

Ärende: Reform av socialvårdslagstiftningen: Slutrapport av arbetsgruppen för en reform av socialvårdslagstiftningen

Begäran om utlåtande 15.11.2012

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf (SAMS) tackar för möjligheten att ge utlåtande beträffande slutrapporten av arbetsgruppen för en reform av socialvårdslagstiftningen. SAMS har som medlem av Vammaisfoorumi ry deltagit i utarbetandet av Vammaisfoorumis utlåtande av 23.10.2012 och hänvisar därför till nämnda utlåtande. SAMS önskar likväl här framföra aspekter som i huvudsak relaterar till språkliga frågor och de verksamhetsförutsättningar som gäller på det finlandssvenska verksamhetsområdet. SAMS har utarbetat utlåtandet i samarbete med SAMS medlemsföreningar Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf (FDUV) och Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS).

Revideringen av socialvårdslagen är av stor betydelse för utvecklingen av socialvården. Slutrapporten med dess förslag till ny socialvårdslag innehåller nytänkande, något som är nödvändigt för att möta de utmaningar som finns på området. Lagförslaget är välstrukturerat och innehåller ett starkare klientperspektiv än ikraftvarande lag.

Med beaktande av de föreslagna förändringarna i lagens terminologi och syfte, är dock benämningen "socialvårdslag" förlegad. Lagen kunde i stället benämnas "Lag om social service och välfärd". En förkortad benämning kunde vara "socialservicelagen".

1. Socialvårdens språk

Om socialvårdens språk stadgas i lagförslagets 49 § 1 mom. Bestämmelsen motsvarar till innehållet ikraftvarande socialvårdslags 40 § 1 och 2 mom. De språkliga rättigheterna har dock, särskilt vad gäller tvåspråkiga kommuner, inte förverkligats på ett tillfredsställande sätt. Detta har konstaterats såväl i offentliga utredningar, bl.a. i statsrådets berättelser om tillämpningen av språklagstiftningen år 2006 och 2009, som av klienter i tvåspråkiga kommuner. I statsrådets berättelse från år 2009 identifieras två orsaker till att de språkliga rättigheterna inte förverkligas i alla tvåspråkiga kommuner: bristen på fastställda bestämmelser beträffande språkkunskaper vid anställning av personal samt avsaknaden av uppföljning av tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna.

1.1 Rekrytering av personal

Enligt statsrådets berättelser om tillämpningen av språklagstiftningen år 2009 har inte på långt när alla kommunala social- och hälsovårdsmyndigheter fastställt bestämmelser beträffande språkkunskaper vid anställning av personal. I praktiken leder detta till att språkliga behörighetsvillkor sällan beaktas så att de motsvarar språkkunskaper som i praktiken behövs för uppgiften (s. 38 och 79). En allmän hänvisning till språklagens bestämmelser är alltså otillräcklig för att garantera att språkliga aspekter beaktas vid rekrytering.

5 §. Bestämmelsens 2 mom. bör kompletteras med en hänvisning till att man vid rekrytering av personal i tvåspråkiga kommuner bör iakttas vad som stadgas i lagen om språkkunskapskrav för offentligt anställda (423/2003).

1.2 Uppföljning av tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna

Ur statsrådets berättelser om tillämpningen av språklagstiftningen år 2009 framkommer att både den statliga och kommunala uppföljningen av tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna är sporadiska och ostrukturerade. Särskilt gäller detta privat socialvård (s. 26 och 79). Med beaktande av att den offentliga sektorn köper en betydande del av socialvårdstjänsterna av privata serviceproducenter, samt med beaktande av att lagen om offentlig upphandling inte innehåller närmare bestämmelser om hur de språkliga rättigheterna ska beaktas vid offentlig upphandling, bör en bestämmelse om uppföljandet av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses införlivas i den nya socialvårdslagen.

51 §. I bestämmelsens 1 mom., efter första meningen, bör momentet kompletteras med följande mening: "I tvåspråkiga kommuner bör planen dessutom innefatta uppföljandet av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses."

1.3 Tillgången till svenskspråkigt material

SAMS önskar understryka vikten av att material, såsom informationsmaterial, anvisningar och nätportaler, som publiceras på finska av myndigheter, deras samarbetsorganisationer och övriga offentliga aktörer, översätts i den mån materialet är av betydelse för individer och kommunerna. Behovet av svenskspråkigt material kommer att vara särskilt påtagligt i samband med introducerandet av den nya socialvårdslagstiftningen.

2. Bemötande av stödbehov

2.1 Grunder för bemötande av stödbehov

Den nuvarande socialvårdslagstiftningen bygger långt på klart definierade serviceformer som individer och familjer har rätt till enligt behov. Den nuvarande socialvårdslagstiftningen har lett till en stagnerad socialvård och i förslaget till ny socialvårdslag föreslås därför att man ersätter den nuvarande lagstiftningen med en lagstiftning som utgår från ett individuellt anpassat bemötande av olika typer av stödbehov. SAMS anser att denna principiella

förändring av angreppssätt är nödvändig för bemötandet av de utmaningar som finns i samhället.

Det nya angreppssättet är dock förknippat med vissa problem. Ur lagtexten framgår inte närmare vilken typ av service individer och familjer har rätt till då stödbehov uppstår. Därmed försämras rättskyddet då individen inte på ett entydigt sätt kan skapa sig en bild av vilka rättigheter han eller hon har. Vidare kan angreppssättet leda till en större ojämlikhet vad gäller tillgång till och kvaliteten av socialservice både inom kommunerna och kommunerna sinsemellan.

I lagförslaget föreslås att kommunen ska upprätta och offentliggöra grunder för hur man bemöter de stödbehov som finns i kommunen. SAMS önskar dock poängtera att det med ett dylikt arrangemang finns en inneboende risk för att socialservicen inte utvecklas på önskvärt vis, utan att kommunen i sin servicestadga fortsätter enligt de serviceformer och koncept som existerar i nuvarande socialvårdslag.

Enligt SAMS är nationell icke-bindande styrning därför viktig för att det nya angreppssättet ska kunna introduceras och utvecklas i kommunerna på ett effektivt sätt. Med hjälp av nationell styrning bör man uppnå två målsättningar. För att stärka jämlikheten inom kommunen och kommunerna sinsemellan bör man i den nationella styrningen definiera en miniminivå vad gäller vilka typer av service som bör tillhandahållas av kommunen vid olika stödbehov. Utöver minimikraven bör man även utveckla nya servicemodeller för olika stödbehov. Servicemodellerna bör utvecklas i samarbete med tredje sektorn, privata organisationer och de regionala kompetenscentren.

24 §. I bestämmelsens förarbeten bör den nationella styrningens betydelse poängteras så att man med hjälp denna kan uppnå två målsättningar: definierade minimikrav för bemötandet av stödbehov, samt utvecklandet av nya servicemodeller för olika stödbehov.

2.2 Kommunens skyldighet att publicera information om bemötande av stödbehov

I 24 § stadgas om kommunens skyldighet att på ett för befolkningen tillgängligt och förståeligt sätt tillhandahålla uppgifter om hur kommunen möter de stödbehov som avses i 14 § samt på vilka grunder individen har rätt till stöd. I bestämmelsen stadgas vidare att kommunen ska beakta den nationella styrningen då grunderna upprättas.

SAMS anser att det är bra att man i bestämmelsen poängterat vikten av att uppgifterna ska offentliggöras på ett tillgängligt och förståeligt sätt. Eftersom lagförslaget inte innehåller exakt definierade serviceformer är det av största vikt av att var och en oberoende av funktionsnedsättning utan svårigheter kan få information om vilka rättigheter man har till kommunens stöd och service. Då kommunen sprider information bör den använda sig av olika informationskanaler så att även personer som inte har tillgång till internet kan tillgodogöra sig informationen.

24 §. För att garantera uppgifternas tillgänglighet bör man i bestämmelsen förarbeten inkludera ett omnämnande om att den nationella styrningen

förutom styrning beträffande bemötandet av stödbehov även bör innefatta styrning om uppgifternas tillgänglighet då kommunen publicerar dessa.

3. Rättsskydd

3.1 Besvärstillstånd

I 47 § stadgas om överklagandet av beslut som fattats av förvaltningsdomstolen. Enligt bestämmelsen kan förvaltningsdomstolens beslut överklagas om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. SAMS förmodar att högsta förvaltningsdomstolens rättspraxis kommer att spela en viktig roll för att förenhetliga tolkningen av lagstiftningen hos kommunerna. Ett besvärstillstånd kan dock i praktiken leda till viktiga tolkningsfrågor förblir oprövade och SAMS är därför orolig för att socialvårdsklienternas rättsskydd kan försvagas till följd av bestämmelsen.

Nina af Hällström
SAMS Verksamhetsledare

Lisbeth Hemgård
FDUV Verksamhetsledare

Matthias Jakobsson
FSS Verksamhetsledare

Juridiskt sakkunnig:
Erik Munsterhjelm, jur. mag., VH (SAMS)